

УДК 338.45:37: 378

УНІВЕРСИТЕТСКА ОСВІТА В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Любов Семів

*Інститут регіональних досліджень НАН України,
вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна, irr@mail.lviv.ua*

Роман Семів

*Львівський банківський інститут Національного банку України
проспект Т. Шевченка, 9, Львів, 79005, Україна, mailto:lbi@lbi.wubn.net*

Розкрито нову роль сучасного університету в умовах економіки знань та євроінтеграції; визначено основні сучасні тенденції розвитку вищої освіти України; з'ясовано думку експертів (науково-педагогічних працівників) щодо інтеграції освіти та науки в університетах та їх ролі у вирішенні завдань регіонального розвитку.

Ключові слова: економіка знань, університетська освіта, інноваційний розвиток, вища освіта, регіон.

Вступ. Характерною рисою суспільства, що базується на знаннях, є перетворення науки у безпосередню технологію людської діяльності. Для забезпечення нової якості суспільного розвитку освіта і наука мають стати рушійною силою. Новітні концепції суспільного розвитку кінця ХХ ст. — початку ХХІ ст. визначають знання як специфічний ресурс економічного розвитку, як індикатор можливостей країни інтегруватися у світові соціально-економічні системи. Нагромадження та використання знань (поряд з природними ресурсами, капіталом і працею) стає рушійною силою прискореного розвитку економіки, забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності країн як основи досягнення високого рівня життя населення. Праці фундаторів концепцій постіндустріалізму відзначають наступні прикметні ознаки революційної ролі знань та їх впливу на людський капітал.

Заміщення праці (у традиційному розумінні) знаннями, перехід від суто технічних навиків до інтелектуальних. Наукові знання і спеціалізовані унікальні навички працівників стають джерелом появи якісно нових робочих місць в усіх сферах економіки. Економіка перетворюється в нову систему, яка функціонує на основі обміну не товарами, а знаннями та їх взаємної оцінки. За оцінками OECD (Організації економічної співпраці і розвитку), сьогодні понад 50% ВВП найбільших країн OECD створюється в галузях, що базуються на знаннях. Інтенсивне впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) визначає рівень розвитку наукоємних і ресурсозберігаючих виробництв, розширення ділової активності у формі "електронної комерції", вносить зміни в освіту і кваліфікацію, формує нову якість робочих місць. Причинами існування значних проблем у розвитку сфери ІКТ в Україні є не тільки нестача коштів, але й відсутність активної політики впровадження навчальних програм з використанням інформаційних технологій. У більш загальному плані проблему розвитку сфери ІКТ потрібно вирішувати в напрямку збільшення частки ВВП на фінансування інформаційних технологій (у країнах Західної Європи — 4,5% ВВП, в Україні — менше 2% ВВП), формування відповідного законодавчого поля, створення механізму практичної реалізації концепції безперервної освіти на державному та регіональному рівнях.

Випереджувальний розвиток живого знання порівняно із уречевленим знаменує те, що вкладення у НДДКР разом з освітньою підготовкою стають

найважливішим і найефективнішим видом інвестицій, а патентна справа є традиційним інструментом розповсюдження технічної інформації, інструментом передачі знань від винахідника до споживача інтелектуальної продукції. За порівняльною оцінкою створення і поширення технологій в країнах ЦСЄ Україна демонструє великий розрив між чи не найбільшим серед постсоціалістичних країн (крім Росії та Словенії) українським науковим кадровим потенціалом та суттєво нижчими результатами його інноваційної діяльності. Європейські країни мають не вищий від нас науковий кадровий потенціал, але в розвитку регіональних та національних суспільних систем інноваційного типу демонструють високу залежність між фінансуванням державою і бізнесом інноваційної діяльності та використанням творчого потенціалу й новаторської активності населення. В Україні ж залишковий принцип фінансування науково-технологічної сфери зумовлює її низький інноваційний рівень. Стратегія інноваційного розвитку України вимагає зміни державних пріоритетів фінансування науки, зокрема збільшення бюджетних видатків (до 1,5 – 1,7% від ВВП на рівні 2002 – 2005 років до 2,0 – 2,5% від ВВП на рівні 2006–2011 років). Крім фінансових інструментів, на державному рівні має бути сформована нова організаційна система, яка забезпечуватиме якісно новий рівень затребуваності здобутків української науки українським бізнесом.

Перехід від технократичної до антропоцентричної організації виробництва і праці означає заміну вузької спеціалізації працівників підготовкою до діяльності в умовах універсальності. Потреба інтеграції в систему виробництва висококваліфікованих та ініціативних працівників вимагає заміни підтримуючого типу навчання інноваційним типом освіти. Якість підготовки фахівців виступає не тільки критерієм трансформаційних перетворень в національній системі освіти, вона перетворюється в один з найважливіших факторів, які визначатимуть високий рівень конкурентоспроможності економіки України, її інтегрованість в систему світового господарства, особливо в процесі вступу нашої країни до СОТ, входження в Болонський процес.

Отже, на межі ХХ-ХХІ ст. під впливом процесів глобалізації, економіки знань, європейської інтеграції, Болонського процесу посилюється інтерес до університетської освіти. Не втрачає свого значення ідея відродження університетської освіти і в Україні як важливе стратегічне завдання на етапі формування національної інноваційної моделі, реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку.

Розкриття ролі та значення вищої освіти у ХХІ ст., місії сучасної університетської освіти міститься у працях теоретиків постіндустріального суспільства Д. Белла, П. Друкера, В. Іноземцева, М. Кастельса, М. Портера, Е. Тофлера. Різні аспекти досліджуваної проблеми висвітлені в роботах фундаторів теорії людського капіталу (Т. Шульца, Г. Бекера, М. Блауга), в працях українських вчених, які присвячені побудові національної стратегії розвитку людського капіталу, переходу на засади інвестиційно-інноваційної та інтелектуально-інноваційної моделей національної економіки.

Мета статті – розкрити нову роль сучасного університету в умовах економіки знань та концепції Європи знань, охарактеризувати основні тенденції розвитку вищої освіти України в контексті інноваційного розвитку, з'ясувати бачення науково-педагогічних працівників організаційних, фінансово-економічних, соціальних проблем функціонування українських університетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кінці ХХ – початку ХХІ ст. у практично всіх видах суспільної діяльності знаковим стає динамічне зростання знань, інформації, впровадження інновацій та якісно нових технологій. Нині в економічно розвинутих країнах зростає роль вищої освіти, університетів у побудові соціально-економічних систем інноваційного типу. На рубежі століть створюється

європейський простір вищої освіти, в якому університетам відводиться центральна роль у розвитку європейського культурного виміру, у стимулюванні соціально-економічного розвитку регіонів. Міжнародні програмні документи наголошують на наступних найбільш характерних рисах сучасного університету:

університети – центри культури, знань, досліджень; вони мають виконувати почесну місію розповсюдження знань серед нових поколінь; навчальний процес в університетах має бути невіддільним від дослідницької діяльності (Велика Хартія Університетів, 1988 р.) [1];

більш тісна участь університетів як центрів дослідницької роботи у вирішенні актуальних суспільних проблем регіонів (ЮНЕСКО, 1996 р.) [9];

університети як центри розвитку освіти для дорослих і неперервної освіти в новій економіці (ЮНЕСКО, 1997 р., 1998 р.) [9];

у національній інноваційній системі вищої школі відводиться ключова роль – не тільки в якості основи для підготовки висококваліфікованих спеціалістів, але й мережевої бази для обміну інформацією і знаннями; університет отримує статус науково-освітньо-промислового комплексу (Всесвітній Банк, 2001 р.) [10];

ключові проблеми університетської освіти: досягнення сталого фінансування; забезпечення автономності і професіоналізму; приведення діяльності університетів у відповідність до стратегічних потреб регіонального розвитку; формування в Європі єдиного освітнього і науково-освітнього просторів (Європейська Комісія, 2003 р.) [10].

Отже, реалізація державних інтересів України в стратегії євроінтеграції вимагає: якісного оновлення університетської освіти; її системної зміни за умови збереження універсальності та фундаментальних основ; відродження на якісно новому рівні з органічним поєднанням освітньої та науково-дослідної діяльності; підвищення статусу регіонального університету в соціально-економічному розвитку регіонів.

На посиленні ролі університетського сектору у формуванні інтелектуального потенціалу нації наголошує постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної програми розвитку вищої освіти на 2005–2007 роки” [8]. Для реалізації наведених вище завдань необхідні: удосконалення організаційної структури та функцій регіонального університету; підвищення ефективності наукових досліджень; впровадження наукових та науково-дослідних розробок у навчальний процес; активізація участі студентів у науково-дослідній роботі. В умовах євроінтеграції та переходу до інноваційної моделі мова має йти про поглиблення кооперації між університетами на національному та міжнародному рівнях у підготовці кваліфікованих фахівців, застосування принципів випереджаючої освіти в реалізації освітньої стратегії українських університетів тощо. На утвердження зазначених принципів націлений проект Концепції державної цільової програми інтеграції науки та освіти в університетах на 2008-2012 роки „Наука в університетах” [5].

Результати аналізу вітчизняної системи освіти засвідчують достатньо високий рівень сформованості передумов інноваційного розвитку національної економіки. Передусім на це вказує високий рейтинг України за індексом освіти як складової частини індексу людського розвитку (ІЛР) у світовому рейтингу країн. Якщо за значенням ІЛР (0,774) у 2006 р. країна займала 77 місце (78 у 2005 р.), то за індексом освіти (0,94) ми перебуваємо на рівні Японії (7 місце за ІЛР), Люксембурга (12 місце за ІЛР), серед постсоціалістичних країн випереджаємо Чеську Республіку (30 місце за ІЛР), Словаччину (42 місце за ІЛР), Болгарію (54 місце за ІЛР), Румунію (60 місце за ІЛР) [2].

Світовим тенденціям і закономірностям розвитку вищої освіти під впливом процесів глобалізації та євроінтеграції відповідає тенденція зростання доступу населення до навчання у вищих навчальних закладах акредитації – порівняно з

1995/96 н. р. у 2006/07 н. р. чисельність студентів зросла в 1,8 разів. Особливо інтенсивно відбувалося зростання контингенту у ВНЗ III-IV рівня акредитації. За цей же період їх кількість зросла з 922838 осіб до 2318553 осіб, тобто у 2,5 рази. Станом на 2005/2006 н. р. 578 студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації з 10 тисяч населення активно включається в процес набуття знань, який охоплює всі вікові категорії населення працездатного віку, а у 2006/07 н. р. цей показник зріс до 600 осіб [7]. Однак на цьому фоні відбувається швидке розширення мережі ВНЗ, яке супроводжується створенням філіалів столичних ВНЗ, які не мають науково-педагогічних шкіл, відповідного рівня розвитку освітньо-наукового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення. Така тенденція стає серйозною загрозою недотримання якісних параметрів вищої освіти, що є особливо актуальним в умовах: недостатніх обсягів фінансування національної системи освіти (5,3% ВВП у 2004 р., 6,1% у 2005 р. [2], тоді як у Кувейті – 8,2% ВВП, в Данії – 7,1% ВВП, в Ісландії – 8,4% ВВП, в Швеції – 7,0% ВВП [2]) та динамічного зростання сектору платних послуг, які надаються українським та іноземним громадянам; нереалізованого потенціалу надання післядипломної (неперервної) освіти, передусім для молоді та для всіх інших вікових груп населення працездатного віку; постаріння науково-педагогічних працівників, їх імміграції, для подолання яких необхідна ефективна кадрова політика у ВНЗ; низького рівня матеріально-технічного забезпечення ВНЗ як матеріальної основи виконання університетської освітньої її місії та стратегічних завдань.

Досвід економічно розвинутих країн показує, що в умовах глобалізації і європейської інтеграції, в епоху переходу до п'ятої інноваційної хвилі змінюються національні основи інноваційної діяльності. Ключовим елементом такої діяльності є національні інноваційні системи (НІС) — сукупність інститутів правового, фінансового і соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси, розвивають і поширюють нові технології, мають міцні національні корені, традиції, політичні і культурні особливості [4]. Їх діяльність спрямована на сприяння ефективного створення і розповсюдження, в тому числі комерційної реалізації та використання нових знань і технологій. У країнах ЄС всі ці типи інноваційних систем взаємно доповнюють одна одну і створюють єдину європейську інноваційну систему, ядром якої є університети.

В Україні важливою інституцією НІС, регіональних інноваційних систем (РІС) також мають стати університети як центри навчально-наукових інноваційних комплексів. Створення таких центрів дозволить активізувати в регіонах наукову, освітню, проектну й виробничу діяльність. Нова якість науково-освітньої діяльності може бути досягнута через поступове відновлення університетами органічної єдності навчального процесу з науково-дослідною роботою, і це сприятиме підготовці фахівців для пріоритетних сфер і галузей діяльності, розвитку науково-дослідної бази регіону, активізації інноваційних процесів у виробничих галузях, у сфері послуг (розробка нових технологій, випуск дослідних партій нових продуктів, перепідготовка кадрів для потреб регіону тощо), розвитку малого, середнього і великого підприємництва у науково-технологічній сфері регіону.

У світі існує три типи університетів: класичний, дослідницький, підприємницький [6]. Суть класичного університету полягає у проведенні навчального процесу на базі фундаментальних наукових досліджень. Відтак функціями класичного університету є виробництво знань (наявність провідних наукових шкіл і спеціалізованих наукових закладів у складі університету), нагромадження і зберігання знань (потужний бібліотечний фонд та музеї), передача знань (наявність провідних науково-педагогічних шкіл за всіма напрямками точних, природничих і гуманітарних наук, які мають вікові традиції і високий авторитет у науковому співтоваристві), розповсюдження знань (культурний і просвітницький контекст). У

діяльності дослідницького університету, який стає потужним фактором економічного та інноваційного розвитку регіону, традиційні функції – підготовка спеціалістів і фундаментальні дослідження (притаманно класичному університету) доповнюються активною співпрацею з промисловістю та бізнесом. Для такого типу університету є характерним тісна інтеграція навчання і дослідження на всіх ступенях освітнього процесу, висока частка студентів, які навчаються за програмами магістрів, кандидатів і докторів наук і менша частка студентів першого ступеня навчання, велика кількість спеціальних програм після вузівського навчання, суттєво менша кількість студентів припадає на одного викладача, який має менше педнавантаження, ніж в інших ВНЗ; значні фундаментальні дослідження фінансуються переважно з бюджету і різних фондів на некомерційній основі; тісний зв'язок з бізнесом; тісна інтеграція зі світовими науково-дослідними центрами; визначальний вплив університету на регіональний соціально-економічний та інноваційний розвиток. Відповідаючи ознакам підприємницького типу, західні університети комерціалізували ті сфери своєї діяльності, де відчутно бракувало фінансових коштів.

Незалежно від типу, реалізація місії університетів у XXI с. тісно пов'язана з інтеграцією освітньої та науково-дослідної діяльності. Ця складова університетської освіти системно впливає на всі сторони й рівні функціонування університетів, породжує синергію у напрямку: „ВНЗ – наука та інновації”, „ВНЗ – ринок праці”, „ВНЗ – промисловість та бізнес”, „ВНЗ – сфери суспільного життя в регіоні, країні й поза її межами”. Відповідаючи на виклики глобалізації, вимоги Болонського процесу, Міністерство освіти і науки України розробило проект Державної цільової програми “Наука в університетах” [5]. Проект передбачає вирішення наступних питань: удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази розвитку вищої освіти; запровадження механізмів стимулювання ефективних наукових досліджень в університетах; збільшення обсягів бюджетного фінансування наукових досліджень в університетах та покращення наукової й матеріально-технічної бази; як експеримент, передбачається створення на конкурсних засадах 4–5 дослідницьких університетів; стимулювання дослідницької діяльності й використання інновацій; розробка механізмів державної підтримки мобільності; запровадження програм соціальної підтримки та захисту молодих вчених; підвищення можливості працевлаштування молодих науковців.

Незважаючи на важливість завдань, які мають вирішувати сучасні українські університети в соціально-економічному та інноваційному розвитку країни та регіонів, їх ефективна діяльність залежить від вирішення низки організаційних, фінансово-економічних та соціальних проблем. Такі проблеми були виявлені в ході експертного (соціологічного) опитування науково-педагогічних працівників трьох ВНЗ Львівської області (Національний університет “Львівська політехніка”, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Львівська комерційна академія), представники яких брали участь (2006 р.) відповідно 189, 193 та 45 респондентів. Серед отриманих результатів заслуговують уваги наступні.

1. Аналізуючи університетську освіту в розрізі складових її потенціалу та визначенні їх рангу за значимістю у трансформаційних перетвореннях, респонденти трьох ВНЗ перші два місця відвели освітньо-професійній та освітньо-науковій складовим. Така ситуація віддзеркалює розуміння того, що на початку XXI ст. український університет стає важливою соціальною інституцією, діяльність якої пов'язується із виробництвом, нагромадженням, зберіганням, передаванням і розповсюдженням знань. Одним із основних напрямів сучасного університету є інноваційна діяльність, яку потрібно розглядати як механізм впливу університету не тільки на розвиток освіти і науки в країні, але й на розвиток національної економіки,

соціальної сфери.

2. В університетах сформовано розуміння щодо потреби впровадження якісно нового механізму здійснення освітньо-наукового процесу (табл.1). Для того, щоб здійснювалась підготовка спеціалістів, здатних до постійного оновлення і нагромадження знань (такий варіант відповідей відзначили відповідно 61,7%, 63,4%, 60,0% респондентів), необхідно посилити наукову складову в підготовці спеціаліста — інноватора. У цьому процесі зростає роль викладачів — дослідників, сформувавши яких можна лише через відновлення замовлень на проведення фундаментальних досліджень, передусім через їх цільове бюджетне фінансування. Це положення підтримало дещо менший відсоток опитаних, проте він виявився достатньо вагомим — відповідно 49,5%, 55,7%, 35,6%.

3. Для формування освітньо-професійного потенціалу відповідно до засад інноваційного типу найчастіше зустрічалися відповіді щодо підготовки фахівців, які будуть здатними не тільки освоювати нові знання, але й зможуть самостійно здобувати інформацію (відповідно 58,7%, 55,7%, 60,0%). Достатньо високою є частота відповідей (відповідно 47,6%, 46,4%, 33,3%), які підтримують потребу підготовки фахівців універсального профілю, здатних гнучко адаптуватися до умов ринку праці, володіти високим рівнем академічної та професійної мобільності. Отже, респонденти зробили наголос на важливості такого напрямку інноваційної діяльності ВНЗ, як розробка і застосування нових наукоємних технологій в освіті (інформаційно-телекомунікаційні, дистанційні), які забезпечують мобільне розповсюдження знань через обмін освітніми ресурсами.

Таблиця 1

Пріоритетні вимоги до освіти як базової галузі, що визначає реалізацію інноваційної моделі розвитку економіки (в оцінці експертів), %

Варіанти відповіді	Національний університет "Львівська політехніка"	Львівський національний медичний університет	Львівська комерційна академія
якість освітніх послуг, яка визначається здатністю підготовлених фахівців до формування та реалізації інновацій	46,8	55,1	60,0
підготовка спеціалістів, здатних до реалізації конкретних завдань підприємства	46,8	35,0	31,1
підготовка спеціалістів, здатних до постійного оновлення і нагромадження знань	61,7	63,4	60,0
здатність до інтеграції наукових та освітніх послуг і поступовий перехід до надання освітньо-наукових та консалтингових послуг	17,5	28,9	35,6
випуск спеціалістів з належним рівнем освоєння комп'ютерних та інформаційно-освітніх технологій	33,5	34,5	40,0
розвиток фундаментальних наукових досліджень, які є концептуальною основою інновацій	49,5	55,7	35,6

4. Серед напрямків покращання формування науково-педагогічної складової потенціалу вищої освіти майже половина опитаних відзначили варіант - підвищення престижу й соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників,

умов їх професійного і культурного зростання (відповідно 46,6%, 54,6%, 48,9%). Потребує послідовної реструктуризації навчальне навантаження викладачів, введення в практику діяльності викладача обов'язковості займатися науковою роботою. Такої думки дотримується майже кожен другий опитаний (відповідно 41,1%, 48,0%, 55,6%). Адже маючи обмежений час (західний професор має аудиторне навантаження 80-100 годин, а вітчизняний – 1000–1100) та відсутність фінансування наукових досліджень, викладач втрачає бачення перспектив розвитку своєї галузі знань і перетворюється на ретранслятора, популяризатора наукової інформації. Поєднання науково-дослідної діяльності з викладацькою (формується викладач-дослідник) дає можливість викладачеві творити нові знання, трансформувати їх у певні компетенції, які набуватимуть майбутні спеціалісти (підготовка спеціаліста — інноватора). Саме так можна відновити системну взаємодію в ланцюжку “фундаментальні дослідження—відкриття – нові наукові знання”, які складатимуть основу концепції науково-дослідної діяльності в українських університетах на інноваційних засадах.

5. Результати експертного опитування дозволили з'ясувати шляхи активізації науково-дослідної роботи в університеті. Для успішної реалізації “наукомістких” сценаріїв стратегій соціально-економічного розвитку в університетах найбільш перспективним є збільшення обсягів фінансування пріоритетних наукових шкіл (відповідно 49,7%, 65,0%, 60,0%) та формування регіональних науково-дослідних програм відповідно до пріоритетів регіону і забезпечення їх фінансування (відповідно 30,1%, 36,1%, 37,8%) (табл. 2). Реалізація цих напрямів дозволить університетам здійснювати не тільки фундаментальні, пошукові й прикладні наукові дослідження, але й реалізувати повний інноваційний цикл, трансформуватися в регіональний університетський навчально-науково-інноваційний комплекс.

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання
“Як, на вашу думку, можна активізувати науково-дослідну роботу у ВНЗ?”

Варіант відповіді	Національний університет «Львівська політехніка»	Львівський національний медичний університет	Львівська комерційна академія
Необхідно розширити фінансування розвитку пріоритетних наукових шкіл, які зосереджені у ВНЗ	49,7	65,0	60,0
Необхідно формувати регіональні науково-дослідні програми відповідно до пріоритетів регіону і забезпечити їх фінансування	30,1	36,0	37,7
Створити систему мотиваторів, здатних активізувати замовлення та розробку науково-прикладних проблем з боку бізнесових структур	28,0	19,0	26,6
Виділити в навчальних курсах як гуманітарних, так і технічних ВНЗ більшої частини навантаження для участі студентів у дослідницьких проектах	23,2	17,0	24,4
Залучення до викладацької роботи фахівців, які у своїй науковій роботі досліджують проблеми тих видів діяльності, якими оволодівають студенти під час навчання	13,7	19,0	22,2

6. Для реалізації інноваційної моделі розвитку економіки необхідна концентрація фінансових ресурсів бізнесу, регіонів та держави і формування нової

інфраструктури взаємодій університетів з бізнесом та державою. Експерти відзначили необхідність створити системи мотиваторів, здатних активізувати замовлення на розробку науково-прикладних проблем з боку бізнесових структур в регіоні відповідно 28,0%, 19,0%, 26,6%, 18,6%. Використання потенціалу таких взаємодій дало б можливість, з одного боку, посилити наукову компоненту в підготовці спеціалістів. З іншого — це стане важливим механізмом формування та реалізації регіональних інноваційних систем, запорукою забезпечення конкурентоспроможності регіонів в контексті європейської інтеграції України.

7. Відносно нижчі відсотки порівняно з попередніми відповідями отримали варіанти щодо активізації науково-дослідної роботи в університетах, а саме: участь студентів у дослідницьких проєктах — відповідно 23,2%, 17,0%, 24,4%, 19,4% та залучення до викладацької роботи фахівців, які у своїй науковій роботі досліджують проблеми тих видів діяльності, якими оволодівають студенти під час навчання — відповідно 13,7%, 19,0%, 22,2%, 1,3%. Для активізації науково-дослідної роботи в університетах необхідно відновити замовлення на проведення фундаментальних досліджень, передусім через цільове бюджетне фінансування певних програм, виконання яких здатні забезпечити ВНЗ, які мають відповідні наукові школи. Отже, держава мусить створити правові, економічні, соціальні умови для формування організаційно-економічного механізму активізації функціонування наукової підсистеми в університетській освіті. Тільки тоді можна відновити системну взаємодію в ланцюжку "фундаментальні дослідження – відкриття – нові наукові знання", які складатимуть основу концепції науково-дослідної діяльності в українських університетах на засадах інноваційного типу освіти.

Висновки. Зростання ролі українських університетів в контексті забезпечення якісних параметрів освіти дасть можливість ефективніше використовувати науково-технічний та інтелектуальний потенціал країни. Значні перспективи фінансування університетської освіти відкриваються у зв'язку зі створенням регіональних університетських центрів, які можуть реально забезпечувати комплексне інноваційне спрямування освітньо-наукової діяльності, формувати якісну взаємодію у тріаді "університет - бізнес – національна та регіональна економіка". Відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону університетські центри могли б на тендерній основі створювати міжвузівські науково-дослідні лабораторії, тимчасові науково-пошукові комплексні групи, що сформовані на „стику” багатьох наукових напрямів. Такі центри могли б бути не тільки регіональними розпорядниками коштів Державного фонду фундаментальних досліджень (ДФФД), але й активно працювати з бізнесовими структурами, зарубіжними грантодавцями, органами регіональної влади з тим, щоб акумулювати кошти цільового призначення для потреб інноваційного розвитку регіону.

З метою ефективного використання наукового та освітнього потенціалу країни необхідно підвищити рівень фінансування освіти та науки (відповідно до статей Законів України щодо освіти та науки), формувати стійкі взаємозв'язки між освітньою та науковою діяльністю на основі проєктів, які об'єднують вчених та викладачів з визначеною часткою державного та регіонального фінансування, вдосконалити правову базу щодо формування та ефективного функціонування різних форм інтеграції науки й освіти, забезпечити державну пріоритетну підтримку провідним дослідницьким університетам як важливим науково-освітнім інституціям на основі встановлення підвищених нормативів фінансування, які враховували б дослідницьку роботу викладачів, інноваційне оновлення матеріально-технічної бази, розвиток людського капіталу.

На державному рівні ініційовано розробку проєкту Концепції державної цільової програми інтеграції науки та освіти в університетах на 2008–2012 роки „Наука в

університетах”. Відповідна робота має проводитись і на регіональному рівні. Органи державного управління в регіоні мали б виступити ініціатором формування цільових коштів для спрямування їх на розвиток тих науково-прикладних досліджень, які дозволяють вирішувати проблему підвищення конкуренції регіону відповідно до стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку.

Література

1. Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum) – http://bologna.spbu.ru/bologna_process.doc
2. Доклад о развитии человека за 2006 год. – <http://www.undp.org/>
3. Европейский Союз: Факты и комментарии. Выпуск декабрь 2002 г. – февраль 2003 г. – <http://www.aes.org.ru/>
4. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А, Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. – К.: Знання України, 2002. – С.187–196.
5. Концепція державної цільової програми інтеграції науки та освіти в університетах на 2008–2012 роки „Наука в університетах”. Проект. // Освіта України, 2007. – №37. – С.6–7.
6. Майер В., Бабанский М. Классические университеты: современность и перспективы // Университетское управление: практика и анализ . – 2000. – №2 (13); Прокопьев В. О признаках классического университета // Университетское управление: практика и анализ. – 2000. – № 2(13). – С. 35–39; Майер Г. О критериях Исследовательского университета // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 3(26). – С. 6–9; Журавлев В. Классический исследовательский университет: концепция, признаки, региональная миссия // Университетское управление: практика и анализ . – 2000. – №2 (13).
7. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2006/07 навчального року. Статистичний бюлетень. Державний комітет статистики України. Київ.
8. Про затвердження Державної програми розвитку вищої освіти на 2005–2007 роки. Постанова Кабінету міністрів України від 8 вересня 2004 р. №1183. – <http://portal.rada.gov.ua/>.
9. Стратегические ориентиры развития высшего образования и место университета в системе образования стран мира. Аналитические обзоры Центра проблем развития образования Белорусского государственного университета. – www.charko.narod.ru
10. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы. –М: Издательство “Весь Мир”, 2003. – 232 с.

UNIVERSITY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF PASSING TO THE ECONOMY OF KNOWLEDGE

Liubov Semiv

The Institute of the Regional Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kozel'nyts'ka Str., 4, L'viv, 79026, Ukraine, irr@mail.lviv.ua

Roman Semiv

L'viv Banking Institute of the National Bank of Ukraine, Shevchenko Ave., 9, L'viv, 79005, Ukraine

A new role of modern University is exposed in the conditions of economy of knowledge and Eurointegration; certainly basic modern tendencies of development of higher education of Ukraine; opinion of experts (scientifically pedagogical work-

ers) is found out in relation to integration of education and science in Universities and their role in the decision of tasks of regional development.

Key words: economy of knowledge, University education, innovative development, higher education, region.